

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Vnímání remitencí a cirkulační pracovní migrace v
České republice**

Renata Fatkhullina

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Vnímání remitencí a cirkulační pracovní migrace v
České republice**

Renata Fatkhullina

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Aleně Pařízkové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a věnovaný mi čas. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům za spolupráci. Také velké poděkování patří mé rodině, za podporu během studia.

Obsah

1 Úvod a cíl práce.....	1
2 Teoretická část.....	3
2.1 Migrace	3
2.2 Pracovní migrace	3
2.2.1 Pracovní migrace v České republice.....	4
2.2.1.1 Podmínky pobytu cizinců na území ČR.....	7
2.3 Cirkulační migrace	8
2.4 Remittance	10
2.4.1 Způsoby zasílání remitencí	14
2.4.2 Typologie remitencí	15
2.4.3 Remittance v ekonomice	16
3 Metodologická část	18
3.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy.....	18
3.2 Výzkumný vzorek.....	18
3.3 Metody sběru a analýzy kvantitativních dat.....	19
3.3.1 Popis proměnných v kvantitativní analýze	20
3.4 Metody sběru a analýzy kvalitativních dat	22
3.5 Etické otázky a možná omezení studie.....	23
4 Interpretace dat	24
4.1 Přehled dotazníkových zjištění	24
4.2 Rozhodnutí migrovat	24
4.3 Zasílání remitencí a podpora rodiny	26
4.4 Dojmy z práce v migraci a plány pro budoucnost	30
5 Závěr.....	32
6 Seznam použité literatury.....	35
6.1 Literatura	35
6.2 Internetové zdroje	38
7 Resumé	40
8 Přílohy	42

1 Úvod a cíl práce

V dnešní době je migrace velmi častým jevem a mluvíme zde i o pracovní migraci, jejíž úroveň v České republice vzrostla po vstupu do Evropské unie (Popovová 2009: 5). V této práci se budu zabývat tématem cirkulačních pracovních migrantů v České republice a také tím, jak vnímají remitence, které posílají domů. V České republice je pracovní migrace ovlivněna existujícími migračními sítěmi migrantů ze zemí, které mají s ČR historické migrační vazby (Popovová 2009: 16). Do ČR často migrují občané geograficky blízkých států. Nejširší skupinou jsou východní migranti, do níž patří i migranti ze zemí bývalého Sovětského svazu (Popovová 2009: 11). V dané práci se budu věnovat migrantům z některých zemí postsovětského prostoru, zejména z Ruska, Ukrajiny a Běloruska, kteří jezdí do ČR cykličně, a uvedeme si, čím je pro ně ČR přitažlivou pracovní destinací.

Ne vždy je migrace jednosměrným a trvalým přemístěním. Jednou z jejích forem je cirkulační migrace, tj. cirkulace migranta mezi původní a hostitelskou zemí (Duany 2002: 356). Cirkulační migranti mají obvykle silnější vazby na domov, což ovlivňuje výši a frekvenci jejich remitencí (Hugo 2009). Cirkulační migrace není ve srovnání s migrací trvalou dostatečně prozkoumaným jevem, a to kvůli nedostatku údajů o ní (Mitchell 1978 in Hugo 2009). Co se týče českého kontextu, cirkulační migrace do ČR ze zemí postsovětského prostoru je málo zkoumaným tématem.

Téma migrace jsem zvolila s ohledem na vlastní migrační zkušenosti. Důvodem, proč byli k výzkumu vybráni právě migranti ze států bývalého Sovětského svazu, byla možnost lepší komunikace mezi výzkumníkem a participantem, kterou v tomto případě nekomplikuje jazyková bariéra, jež při studiu migrace jinak často vzniká.

Cílem práce je pochopení skutečnosti, jak velkou a důležitou roli hrají remitence v plánování rodinného rozpočtu cirkulačních pracovních migrantů.

Jinými slovy řečeno, jak jsou remitence rodinou vnímány a zda je cirkulační pracovní migrace pro migranty celorodinným fenoménem a strategií, nebo je to individuální rozhodnutí a jedinec využívá prostředky k vlastnímu živobytí. Co vede jednotlivce k migraci za prací – ekonomické potřeby nebo plány pro další budoucnost?

Daná práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické. V teoretické části se zabýváme koncepty pracovní migrace v kontextu České republiky, cirkulační migrace a remitencí. Co se týče empirické části, používáme tzv. smíšený výzkum, což znamená mix kvantitativní a kvalitativní metody (Tashakkori, Creswell 2007: 2). Jako nástroj k sebrání kvantitativních dat slouží dotazníkové šetření mezi pracovními migranty v ČR, které je prováděné prostřednictvím internetového dotazníku a metody face to face. Kvalitativní data byla sbírána pomocí polo-strukturovaných rozhovorů prováděných mezi cirkulačními pracovními migranty se zaměstnáním na pozicích, u nichž není vyžadována vysoká kvalifikace. V závěru práce jsou analyzována sebraná data a je zodpovězeno na výzkumné otázky.

2 Teoretická část

2.1 Migrace

V roce 2017 počet migrantů ve světě dosáhl 258 milionů lidí (Organizace spojených národů 2018). Za migranta je podle OSN považována osoba, která žije dočasně nebo trvale v zemi, kde se nenarodila, a která získala k této zemi některé významné sociální vazby¹. Migrace není zcela novým jevem. Přistěhovalectví má své kořeny v minulosti různých národů. Nové technologie současné doby však migraci značně usnadňují a umožňují migrovat širším vrstvám obyvatelstva z různých zemí (Baršová, Barša 2005). Česká republika se stala atraktivnější pro cizince v první řadě po změně politického a ekonomického klimatu po roce 1990 a poté v době po vstupu do Evropské unie (Popovová 2009; Horáková 2014). Počet migrantů na území ČR se od roku 1993 zvýšil více než pětkrát. Ekonomika ČR se rozvíjí a lze prognózovat, že tento rozvoj bude přitahovat migranty i nadále (Horáková 2014: 7).

2.2 Pracovní migrace

Pracovním migrantem je nazýván ten, kdo přichází do země na pozvání budoucího zaměstnavatele nebo samostatně s cílem hledání zaměstnání v zahraničí². Ve většině případů se pracovní migrant nachází v cizí zemi jen na určitou dobu, kdy disponuje pracovní smlouvou a povolením k pobytu. Nejčastěji je pracovní migrace motivována ekonomickými potřebami. Cohen (2011: 105) zmiňuje, že zkušenosti, kterými prochází pracovní migrant, jsou velice individuální a záleží na jeho či jejím věku, pohlaví, typu práce, úrovni kvalifikace, místě narození a destinaci. Například vysoce kvalifikovaný migrant je v destinační zemi přivítán, zatímco nekvalifikovaný jedinec často zůstává na nízko placené pozici a neasimiluje se.

Baštýř (2005: 91-93) rozděluje pracovní migraci na několik typů:

¹ Webové stránky Organizace spojených národů [cit. 26. 04. 2018] <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>

² Webové stránky demografie.info [26. 04. 2018] http://www.demografie.info/?cz_migrace_obecne

- **pobídková** – migrant reaguje na výzvu cílového státu. Stát potřebuje kvalifikované specialisty a nabízí specialistům z méně vyspělých zemí možnost vyšší mzdy a kariérního růstu. Tento typ může vést k dlouhodobému, ne-li celoživotnímu pobytu v dané zemi.
- **poptávková** – jedinec si sám hledá v hostitelské zemi práci. Existuje hrozba masového přílivu levné nekvalifikované pracovní síly, což může způsobit zvýšení nezaměstnanosti či snižování výše mezd.
- **pobytová** – pobyt migranta v hostitelské zemi je dlouhodobý a může se změnit v přestěhování. Klíčovou roli hraje rozdíl ve výši příjmu, který migranta inspiruje k přestěhování.
- **dojížděková (pendlerská)** – migrant stále žije v původní zemi, a buď do mateřské země každodenně odjíždí, anebo se tam vrací obvykle po týdenním či měsíčním pobytu v zahraničí.

2.2.1 Pracovní migrace v České republice

Historii pracovní migrace v České republice lze rozdělit na tři období. *První období* (1993-1996) lze označit jako relativně *liberální*. Cizinci ucházející se o práci byli najímání především na pracovní místa, která byla odmítaná domácími uchazeči. *Druhé období* (1997-1999) je obdobím *restrikce*. Tyto restrikce byly způsobeny uvědoměním si dlouhodobých dopadů migrace a požadavků pro vstup do Evropské unie. V dané době Česká republika uzavřela dohodu s Ukrajinou, v níž se jednalo o roční kvóty pro pracovníky z této země. Počet vydaných pracovních povolení pro Ukrajince se během tohoto období snížil o 40 %. Podobná opatření však zvyšují úroveň nelegální migrace. *Třetí období* (1999 – současnost) se vyznačuje jako období kontrolované migrace. Migrace je kontrolována zvláštními orgány a pro kontrolu existují speciální zákony. Vzniká migrační a integrační politika v ČR (Pořízková 2008: 10-11).

Úroveň pracovní migrace v České republice vzrostla po jejím začlenění do Evropské unie v roce 2004 (Popovová 2009: 5). ČR potřebovala především novou pracovní sílu ve sféře sekundárního sektoru ekonomiky.

Pracovní migraci v ČR významně ovlivňují existující migrační sítě, vytvořené migranty z určitých zemí, odkud se do ČR jezdí dlouhou dobu a kde je migrace do této země populárním jevem (např. Slovensko, Ukrajina, Vietnam, Polsko) (Popovová 2009: 16). V současnosti pobývají na území ČR pracovní migranti z asi 160 různých zemí (ČSÚ 2017). Většinou do ČR přichází pracovníci ze sousedních nebo geograficky blízkých států. Migranty v České republice lze rozdělit do dvou kategorií: *východní migranti* (tato skupina je nejpočetnější a jde především o migranty z bývalého Sovětského svazu a z Dálného východu: Vietnam, Mongolie, Čína) a *migranti ze západní Evropy*, USA a Slovenska (Popovová 2009: 11). Převážná většina celkového počtu cizinců v ČR zde pracuje (v roce 2008 z 439 762 cizinců pracovalo 361 709 osob) (Popovová 2009: 5-6). Větší část pracuje ve velkých městech, jako je Praha, Brno a Plzeň (Popovová 2009: 6).

Největší věkovou kategorií tvoří migranti v rozmezí 25-39 let, druhou největší je 40-54 let, třetí pak 20-24 let. Na rozdíl od národního hospodářství, kde převládají pracovníci nad 39 let, jsou přistěhovalci především mladí lidé do 39 let. Je to způsobeno tím, že svobodní lidé bez rodiny mají co se týče přesunu do zahraničí větší možnosti a nejsou omezováni závazky. Starší lidé mají naopak tendence zůstat v původní zemi, protože už mají schopnosti a znalosti, které nelze uplatnit v kontextu jiné ekonomiky. Mezi migranty na českém trhu práce se můžeme také setkat s tendencí k feminizaci (Pořízková 2008: 55-56).

Jak je uvedeno výše, ovlivnit rozhodnutí migrantů o přesunu do ČR mohou kulturní specifika a blízkost, geografické vzdálenosti mezi zeměmi původu a určení, současné diaspory z určité etnické skupiny přistěhovalců v cílové zemi atd. Pro Ukrajince je například typické se žít v rámci pravidelných krátkých pobytů v zahraničí, přičemž se vazby na domovskou zemi neruší

(Drbohlav, Dzúrová 2007: 88). Nejčastější příčinou migrace je hledání lepšího života. Hlavním zdrojem pracovní migrace jsou země s nízkými příjmy, slabou ekonomikou a nízkou životní úrovní. V minulosti byly hlavními faktory mzdové rozdíly a rozdíly pracovních příležitostí. Dnes je však variabilita motivací mnohem širší, například různé životní úrovně různých regionů. Migrace jednoho člověka navíc ovlivňuje šance jeho rodiny a přátel také migrovat, protože pro ně klesají migrační rizika. Pokud má člověk v zahraničí nějaké sociální síť, migrace pro něj může být snadnější. Pokud člověk migruje za svým známým, pak někdo může migrovat zase za ním, čímž se síť zvětšuje (Popovová 2009: 6-7). Například studie Vavrečkové, Dobiášové (2015: 66) uvádí, že mnoho nových přistěhovalců z Ruska již v České republice mělo známé nebo příbuzné.

Na příkladu Ukrajiny je možné vidět, jak životní úroveň a plat, které jsou nižší než v zemích EU, nutí obyvatele odcestovat do zahraničí, tedy například i do ČR (Drbohlav, Janská, Šelepová 2005: 6). Ukrajinská migrace v Čechách obsahuje určité rysy transnacionální migrace – migranti se integrují do společnosti hostitelské země, ale zároveň zůstávají částí společnosti původní země, pracují a vyjadřují své politické zájmy v kontextu různých zemí³. V ČR obvykle mají zaměstnání nevyžadující vysokou kvalifikaci, například ve stavebnictví. Často pracují přes 8 hodin denně, mají nízký plat, vykonávají těžkou práci ve špatných podmínkách (Drbohlav, Janská, Šelepová 2005: 6-8). Migranti z Ruska také označují jako hlavní příčiny emigrace slabou ekonomiku, nezaměstnanost a nízkou životní úroveň (Vavrečková Dobiášová 2015: 66).

Pracovní migrace má jak dobré, tak i špatné dopady na ekonomiku hostitelské země. Migranti si často vybírají neatraktivní, málo placenou práci, kterou by většina tamní populace nezvolila. Výhodou je tedy to, že svou aktivitou mohou cizinci zaplnit existující mezeru na trhu práce. Migrace má dva

³ Webové stránky migrationpolicy.org [cit. 25. 01. 2019]

<https://www.migrationpolicy.org/article/transnational-migrants-when-home-means-more-one-country>

směry. Přestože do České republiky přichází nová pracovní síla v podobě cizinců, čeští občané také odjíždí pracovat do zahraničí. Čím více Čechů se stává ekonomicky neaktivními, tím víc je potřeba migrantů jako nových pracovníků. Některé výzkumy předpovídají, že již v roce 2065 může počet cizinců v ČR činit až 30 % (Popovová 2009: 9).

Existují různé strategie, jak se do zvolené země dostat . Někteří Ukrajinci mají například podle výzkumů tendence využívat agentury a prostředníky, popř. volí nelegální cestu. Agentury usnadňují a urychlují proces shromažďování dokumentů. Co se týče nelegálního pobytu, existují údaje o 100 000 nelegálních migrantech z Ukrajiny. Pro tento způsob je typické přijet do ČR na krátkodobé vízum a zůstat zde pracovat i po jeho uplynutí (Nekorjak 2006: 94).

2.2.1.1 Podmínky pobytu cizinců na území ČR

Podmínky pobytu cizinců na území ČR se liší podle země jejich původu a účelu pobytu. Český právní řád nerozeznává pojmy imigrant a emigrant, místo toho používá pojem cizinec (Horáková 2014: 11). Po vstupu České republiky do Evropské unie pravidla pro pobyt cizinců na území ČR určuje zákon č. 435/2004 Sb, který rozděluje pobyt cizinců zaměstnaných v ČR na dva typy: *občané Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska* a *občané třetích zemí*. Občané Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska nepotřebují k pobytu na území ČR povolení či povolení k přístupu na trh práce. Jejich povinností je však nahlásit se na úřadu práce prostřednictvím informační karty. Pro občany třetích zemí není pobyt a zaměstnání v ČR možný bez povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu (Pořízková 2008: 3).

Vstup občanů třetích zemí a výkon práce na území České republiky je regulován zákonem. Závaznou podmínkou je povolení k pobytu. Podle zákona ČR existují různé kategorie cizinců podle jejich povolení k pobytu. Národní státy se obecně snaží regulovat pobyt cizinců na svém území a Česká republika není výjimkou. Český zákon reguluje vstup cizinců na území ČR na třech

úrovních. Jedná se o: *víza, povolení k pobytu a povolení k zaměstnání*. Za různé typy povolení odpovídají různé instituce: diplomatické mise v zahraničí, cizinecká policie, úřady práce (Nekorjak 2006: 93). Po pěti letech nepřerušovaného pobytu na území ČR cizinec podle zákona č. 326/1999 Sb. může požádat o trvalý pobyt, který mu dává téměř stejná práva jako občanům ČR (Pořízková 2008: 13). Většina cizinců s povolením k trvalému pobytu pochází z třetích zemí: z Ukrajiny, Vietnamu, Ruska (Horáková 2014: 7). Cizinci s povolením k dlouhodobému a trvalému pobytu tvoří dvě odlišné skupiny migrantů, které mají různé motivace a plány ohledně migrace. Cizinci, kteří zde mají trvalý pobyt, jsou obvykle lépe integrováni do české společnosti, cizinci s povoleným dlouhodobým pobytem mají na druhou stranu tendence zachovat si svou kulturu a zvyky (Popovová 2009: 10).

2.3 Cirkulační migrace

Migrace je tradičně považována za jedinečnou, jednosměrnou a trvalou změnu bydliště. Avšak v současnosti je vidět existující trend cirkulační migrace, kdy lidé cirkulují mezi původní a cílovou zemí (Duany 2002: 356). Zelinsky (1971 in Hugo 2009) píše o *konvenční migraci*, což je trvalá nebo částečně trvalá změna bydliště, a *cirkulační migraci*, což je krátkodobý pobyt v hostitelské zemi cyklického charakteru, který není ovlivněn úmyslem dlouhodobé či trvalé změny bydliště (Hugo 2009). Cirkulační migrace je migrace obyvatel, kteří se dočasně nebo natrvalo vrátili do původní země nebo se vracejí cyklicky (Stojanov, Novosák 2008: 43).

Dočasná migrace může být rozdělena na opakovanou, cirkulační a prodlouženou. Existuje obrovské množství důvodů k migraci: vztahující se k práci, rodinnému životu, touze po lepším životě atd. Příčiny dočasné migrace nejsou však tak jasné jako u té trvalé. Migrant se může rozhodnout cestovat do cílové země mnohokrát na začátku nebo během pobytu na území cílové země (Weber, Saarela 2018: 2). Cirkulační migraci lze charakterizovat jako kyvadlový

pohyb mezi zemí původu a cílovou zemí. Na rozdíl od dojíždění musí v případě cirkulační migrace cesta do cílové země trvat více než jeden den. Cirkulační migraci ovlivňují různé aspekty, vzdálenost mezi zemí původu a hostitelskou zemí, dopravní možnosti, cena cestovních nákladů, charakter práce migranta, poptávka po práci, životní podmínky v cílové zemi a kulturní faktory (Hugo 1978 in Hugo 2009; Stojanov, Novosák 2008: 43). Možnosti pracovního trhu cílové země přitahují migranty, zatímco vazby na domov je nutí k návratu do země původu. Největší dopad na rozhodnutí migranta vrátit se do země má opět jeho zkušenost v dané zemi (Weber, Saarela 2018: 2). Proces cirkulační migrace může být sebepodporující. Čím více znalostí a zkušeností má migrant, tím vyšší jsou šance, že se vrátí (Zimmermann 2014: 2).

Wickramasekara (2011: 23-24) píše, že pro nízkokvalifikované pracovníky z rozvojových zemí nemusí být cirkulační migrace preferovanou volbou, ale nejvhodnějším způsobem s ohledem na nedostatek jiných legálních cest. V souvislosti s cirkulační migrací v Evropě existuje rozdíl mezi přistěhovalci na území Evropské unie pocházejícími z jiných zemí EU a třetích zemí. Pro první představuje cirkulační migrace volný pohyb na území EU. Pohyb občanů třetích zemí na území EU je však kontrolován zákonem.

V kontextu Evropské unie existuje od roku 1993 povolení k volné mobilitě v rámci hranic zemí EU. To umožňuje občanům zemí EU volně se pohybovat a pobývat v celé Evropské unii. Existují určité překážky, jako jsou jazykové rozdíly, různé důchodové a vzdělávací systémy. Nicméně možnost volného pohybu výrazně zvýšila přeshraniční mobilitu v rámci EU (Weber, Saarela 2018: 1).

Cirkulační migranti mají silnější vazby na zemi původu než dlouhodobí migranti. Často mají v domovské zemi ať už část, či dokonce celou svou rodinu, s níž tráví určitý čas. Cirkulačními migranty jsou nejčastěji mladí lidé, kteří nejsou zatíženi rodinou, dětmi a závislými osobami (Zimmermann 2014: 9).

Obvykle posílají domů větší část svého příjmu. Je také pravděpodobné, že se dříve či později vrátí do země původu a budou pracovat tam (Hugo 2009). V takovém případě cirkulační migranti mohou své zemi původu přinést více užitku, jejich peníze pomáhají ekonomickému rozvoji země a zvyšují životní úroveň jejich rodin. Vysoce kvalifikovaní cirkulační migranti mohou přinést do země původu nové užitečné znalosti a dovednosti, které získali během práce v zahraničí. Cirkulační migrace nevyvolává fenomén úniku. Potenciál pracovníků se časem vrátí do země původu (Zimmermann 2014: 2-3). Cirkulační migrace může být užitečná také pro hostitelské země, protože migrační pracovní síla může vyplnit mezery na pracovním trhu hostitelské země, takže rozvoj ekonomiky této země nebude brzdit nedostatek pracovní síly. Cirkulační migrace může pomoci při vytvoření a podporování transnacionální sociální sítě, která bude šířit informace o stávajících a volných pracovních místech (Zimmermann 2014: 2).

Co se týče výzkumu cirkulační migrace, je ztěžován nedostatkem dat o daném typu migrace (Mitchell 1978 in Hugo 2009). Cirkulační migrace není novým fenoménem, avšak údaje o ní se obtížně shromažďují. Přestože cílové země mají pro imigranty povinné registrační procedury, podle nichž lze odhadnout počet cizinců pobývajících na území, monitorovat jejich přeshraniční pohyby není tak jednoduché (Stojanov, Novosák 2008: 44). Hranice trvalé a cyklické migrace jsou velmi nejasné a jejich určení je velmi těžké. Hugo (2009) uvádí příklad Austrálie, kde má podle zákoníku migrant ohlašovací povinnost, kdy sdělí, zda plánuje v této zemi zůstat natrvalo, na dlouhou dobu (více než 1 rok) či na krátkou dobu (míň než 1 rok).

2.4 Remittance

Významnou roli v pracovní migraci hrají remittance. V nejširším slova smyslu jsou remittance transfery peněz z jednoho místa do jiného. Pod tímto pojmem se rozumí finanční prostředky, které migranti posílají do země původu

jako převody rodině či přátelům, finanční investice anebo ekonomické úspory v bankách (Bruyn, Wets 2006: 1).

Lze rozlišit tři typy motivace pro zaslání remitencí. Za prvé altruistický motiv, kdy migrant pečuje o svou rodinu v původní zemi. Druhým motivem může být prosazení vlastních zájmů v původní zemi či komunitě. A za třetí remitence mohou garantovat pojištění v případě zaslání peněz příbuznými z různých míst (Carling 2005: 15). Nová ekonomie pracovní migrace (NELM) zdůrazňuje, že zajištění před chudobou je stejně důležitou migrační strategií jako strategie zvýšení příjmu (Carling 2005: 17). Migranti mohou posílat domů až 30-40 % svého celkového příjmu v hostitelské zemi, jelikož je jejich plat 3-5krát vyšší než v zemi původu (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 386). Remitence zasílané migrantem slouží jako pomoc domácnosti v původní zemi, k překonání slabé místní ekonomiky, nedostatku pracovních míst, nízkých příjmů (Suro et al. 2002 in Cohen 2011: 105). Podle zjištění přes polovina migrantů pracujících v České republice posílá peníze domů a téměř polovina pak uvedla, že by se bez těchto finančních prostředků jejich rodina neobešla (Leontiyeva 2007 in Šolcová 2009: 12). Cohen (2011: 105) uvádí, že se remitence nejčastěji používají k zajištění každodenních potřeb, ale domácnost, do níž remitence zasílá migrant se stabilním zaměstnáním, dostává více peněz a může je investovat do budoucna.

Výzkumy provedené v České republice ukazují, že většina migrujících posílá peníze na jídlo a ostatní každodenní potřeby. Mnozí zmiňovali vzdělávání a zdravotní péči. Menší počet respondentů se soustředil na vlastní podnikání a založení firem (Leontiyeva, Tollarová 2010: 29). Ve většině případů se remitence hned používají na každodenní potřeby. Menší počet migrantů plánuje své peníze investovat. Tollarová a Rejšková (2009: 28) ve svém článku citují jednu z migrantek: „živí tam děti, nezakládají firmy“.

Migranti posílající peníze rodině musí podporovat buď své partnery a děti, nebo své rodiče vyššího věku. Podpora rodičů dospělými dětmi je pro obyvatele

některých států samozřejmostí, a to s ohledem na špatně fungující důchodový systém. Migrace poskytuje možnost získání lepšího příjmu, avšak nezbavuje jedince povinnosti finančně podporovat rodiče (Carling 2005: 17).

Výše a frekvence zasílání remitencí ovlivňuje spousta faktorů. Mezi ně patří například věk, rodinný stav, typ zaměstnání atd. Vztah k remitencím se u migrantů může lišit v souvislosti s jejich národností a zemí původu (Leontiyeva 2007 in Šolcová 2009: 13). Podle výzkumů v České republice nejvíc remitencí posílají migranti z Ukrajiny, nejméně zasílají občané států bývalé Jugoslávie (Leontiyeva, Tollarová 2010: 15). Nejvíc posílají peníze migranti pracující v hlavním městě Praze (Leontiyeva, Tollarová 2010: 17). Výzkumy ukazují, že migranti staršího věku častěji podporují svou rodinu v původní zemi a migranti od 30 let častěji posílají peníze než migranti do 30 let (Leontiyeva 2007 in Šolcová 2009: 13; Leontiyeva, Tollarová 2010: 15). Co se týče statusu zaměstnání, paradoxně migranti se zaměstnáním vyžadujícím vysokou kvalifikaci, avšak s nižším příjmem, posílají remittance častěji než vysoce kvalifikovaní pracovníci (Leontiyeva 2007 in Šolcová 2009: 13; Leontiyeva, Tollarová 2010: 25). Pohlaví migrantů v ČR podle zjištění nehraje při zasílání remitencí důležitou roli, nicméně množství remitencí zasílaných muži je o něco vyšší než u žen. (Leontiyeva, Tollarová 2010: 23-24). Carling (2005: 18) uvádí, že ženy mají často nižší mzdy, ale remitují větší část svého celkového příjmu. Zasílání remitencí se může lišit podle typu povolení k pobytu migranta. Osoby s krátkodobými a dlouhodobými vízy nebo povolením k dlouhodobému pobytu častěji podporují rodinu v zahraničí než osoby mající trvalý pobyt (Leontiyeva, Tollarová 2010: 16). Časem migrant ztratí osobní vazby k rodině a místu původu. Obvykle začíná výše a frekvence remitencí klesat po 5 letech pobytu v hostitelské zemi (Cohen 2011: 105). Pět let je podle zákonů ČR minimální doba pobytu cizince na území ČR, po níž mu může být povolen trvalý pobyt (Ministerstvo vnitra ČR 2019). Výše a pravidelnost zasílaných remitencí se liší u první a druhé generace migrantů. První generace posílá častější a vyšší částky,

remittance druhé generace jsou výrazně nižší (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011). Někteří migranti posílají peníze velmi často, protože nemají možnost je bezpečně uchovávat (Leontiyeva, Tollarová 2010: 28).

Výši zasílaných remitencí může ovlivnit rodinný stav migranta. Pokud má migrant ve své původní zemi alespoň jedno dítě, jsou jeho remittance vyšší (Leontiyeva, Tollarová 2010: 20). Nejvyšší remittance zasílají migranti, kteří bydlí v zahraničí bez rodiny a dětí. Výše zasílaných peněz může dosahovat skoro poloviny jejich měsíčního příjmu. Aby měli možnost posílat co nejvíce, snaží se ušetřit na kvalitě bydlení nebo jídla. Výše zasílaných remitencí může klesat s časem, který migrant strávil v hostitelské zemi, a s úrovní integrace migranta. Kromě bydlení a jídla má čím dál více potřeb (Tollarová, Rejšková 2009: 28). Rodinný stav migranta může ovlivnit frekvenci zasílání remitencí. Migranti podporující svou rodinu v zemi původu mají tendence posílat peníze pravidelně. Migrant, který není nucen podporovat rodinné příslušníky, může šetřit peníze a vozit je s sebou, když jede domů. Tato cesta je mnohem méně pravidelná (Leontiyeva, Tollarová 2010: 28).

Z remitencí, které migranti zasílají do země původu, lze vyčlenit dva typy, což jsou remittance v podobě peněz a v podobě předmětů (Tollarová, Rejšková 2009: 21). Remitencemi v podobě předmětů jsou především věci, které nejsou v zemi původu dostupné, nebo jsou dražší než v České republice. Zasílané předměty mají často symbolický, nikoliv ekonomický význam. To je možné spojit s kulturou darů. Remittance mohou být zasílány také opačným směrem z domova migrantovi, mohlo by se jednat například o dárky či záležitosti sociální a kulturní podpory (Cohen 2011: 107). V určitých situacích mohou být z domova zasílané dokonce i peníze jako pomoc migrantovi k přežití. Část migrantů alespoň nějakou dobu svého pobytu v ČR potřebuje finanční podporu. Migrant může potřebovat remittance ze země původu v několika případech. Prvním je nedostatek peněz, například jako důsledek nízkého příjmu, nečekané

ztráty práce, nenadálého onemocnění nebo krádeže. V takovém případě migrant potřebuje co nejrychleji finanční pomoc, kterou mu mohou poskytnout příbuzní. Dalším příkladem může být situace, kdy migrant před cestou do České republiky prodává svůj majetek a potřebuje své peníze na místě nové rezidence. Stejně jako v případě věcí zasílaných domů může dostávat věci, které jsou levnější v zemi původu nebo dárky symbolizující emoční spojení (Tollarová, Rejšková 2009: 21-22).

2.4.1 Způsoby zasílání remitencí

Mezi způsoby zasílání remitencí patří oficiální (využívání oficiálních finančních institucí), neoficiální (fyzický převoz hotovosti či věci přes hranice) a smíšený (kombinace oficiálního a neoficiálního způsobu) (Tollarová, Rejšková 2009: 22). Oficiální způsoby poskytují migrantům určitou jistotu a rychlost. Dokonce i migranti, kteří obvykle využívají neformální způsoby posílání peněz, mohou využít formální cestu, pokud potřebují převést peníze co nejrychleji. Formální způsoby převodu peněz zahrnují například využití bankovních převodů, služeb společnosti jako Western Union (která je velmi populární v souvislosti se zasíláním remitencí) nebo poštovní převody (které jsou považovány za drahé a nespolehlivé) (Tollarová, Rejšková 2009: 24-25). Využití převodu peněz je relativně nevhodné pro posílání malých částek. Poplatky jsou vyšší pro menší částky, například 8-16 %, a nižší pro větší částky, například 2,5-4 % (Tollarová, Rejšková 2009: 23-24). Pro některé migranty může být výše poplatků určujícím faktorem pro použití neformálních způsobů převodu. Mnozí migranti preferují neoficiální cesty. Formální způsoby jsou nejčastěji volené migranty ze vzdálenějších států, jako je například Vietnam (Leontiyeva, Tollarová 2010: 29). Migranti pohybující se v dostatečně širokých sociálních kruzích mohou využít neoficiální způsoby, například poslat peníze přes známé cestující do jejich původní země. Hodně migrantů považuje tento způsob za jistý a přirozený. Pokud možnost peníze přepravit prostřednictvím

známých není, existuje možnost je poslat přes řidiče nebo cestující autobusů. Za to je účtován malý poplatek. Pro tento způsob zasílání peněz je velmi důležitý pocit důvěry mezi krajany. Se zvýšením limitu pro proclení peněz v hotovosti se zjednodušil převoz peněz například přes hranice se státy bývalého Sovětského svazu. Přpravované částky jsou často nižší než limit pro proclení (Tollarová, Rejšková 2009: 26-27).

2.4.2 Typologie remitencí

Přestože se remittance nejčastěji asociují s peněžními převody migrantů svým příbuzným v původní zemi, existují různé typy remitencí lišících se podle zasílatelů a příjemců (Carling 2005: 12). Celkové remittance jsou sumou osobních remitencí a sociálních dávek. Osobní remittance tvoří převody v hotovosti nebo v naturáliích mezi domácnostmi obývanými rezidenty a nerezidenty. Příjem pracovníků migrujících na krátkou dobu je označován jako zaměstnanecká kompenzace, tito pracovníci nejsou rezidenty dané ekonomiky (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 380).

Carling (2005: 13) rozlišuje 6 typů remitencí podle jejich zasílatelů a příjematelů:

1. **osobní vklady a investice** – transfery peněz pro vlastní použití migranta,
2. **transfery v rámci rodiny** – migrant posílá peníze rodinným příslušníkům v zemi původu, pravidelně nebo příležitostně,
3. **charitativní příspěvky**,
4. **kolektivní rozvojové investice** – transfery od migračních organizací pro podporu rozvoje komunit v zemi původu,
5. **daně a odvody** – povinné odvody původnímu státu,

6. **důchod a sociální zabezpečení** – pravidelní transfery od bývalých zaměstnavatelů, penzijních fondů či státu, kde byl migrant zaměstnaný.

2.4.3 Remittance v ekonomice

Remittance nemívají pouze charakter podpory příbuzných migranta, ale mají také vliv na ekonomický rozvoj jeho původní země. Z analýzy vyplývá, že remittance mohou být užitečné pro ekonomiku rozvojových zemí, protože slouží jako alternativní finanční investice (Giuliano, Ruiz-Arranz 2009 in Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 385). Cohen (2011: 106) uvádí Brazílii, Salvador a Turecko jako příklady zemí, v nichž remittance tvoří značnou část investičního kapitálu. V některých státech s nízkými příjmy remittance tvoří značnou míru HDP (v roce 2009 se například více než 35 % HDP Tádžikistánu skládalo z remitencí pracovních migrantů) (Světová banka 2011). Skeldon (2005 in Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 387) ale upozorňuje, že remittance nelze vnímat jako způsob, kterým by se měla snižovat chudoba rozvojových států. Stále se relativně málo lidí stává mezinárodními migranty a mnoho z nich pochází z určité specifické oblasti v dané zemi, proto migrace nemůže být nástrojem ke snížení chudoby.

Státy s nízkým příjmem (nejchudší a slabé ekonomiky) jsou do značné míry závislé na zaslaných remitencích (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 382). Zasílání remitencí má jak pozitivní, tak i negativní dopad na rozvoj původní země migranta. Remittance umožňují rodinám migrantů investovat do vzdělávání a zdravotní péče a uvolňují rodinný rozpočet. Podporují místní ekonomiku a financování rozvojových projektů. Nicméně zároveň mají remittance tendenci se snižovat s procesem integrace migranta - místní ekonomika se může stát závislá na remitencích, narůstá nerovnost mezi rodinami s příbuznými v zahraničí a bez (Bruyn, Wets 2006: 3).

Existují dva základní zdroje dat o remitencích: za první informace od centrálních bank, za druhé informace sebrané během výběrových šetření. Informace od bank však nezahrnují remitence zasílané neoficiálními způsoby. Peníze posílané neformálními cestami lze zaznamenat pomocí výběrových šetření (Carling 2005: 6). Remitence je pro rozvojové země jedním z důležitých zdrojů vnějšího financování (Bruyn, Wets 2006: 2). Hlavním příjemcem remitencí jsou tedy rozvojové země. Nejvíce remitencí je zasíláno do zemí se středním příjmem, nejméně do zemí s nízkým příjmem (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 381-382). V roce 2017 se remitence zasílané do zemí s nízkými a středními příjmy zvýšily o 8,5 procent a dosáhly 466 miliardy dolarů, což je novým rekordem (World Bank Group 2018).

V současnosti migrace není stále natolik populárním jevem, nakolik by mohla být. Úroveň emigrace ze zemí s vysokými příjmy nebo z nejchudších zemí či z nejchudších částí společnosti v rozvojových zemích je relativně nízká. Jako výjimku lze uvést uprchlíky (Carling 2005: 1). Nejchudší členové společnosti často nemají šanci vyjet do zahraničí kvůli nedostatku finančních prostředků. Zároveň nemají příbuzné v zahraničí, proto od nich nedostávají prostředky (Bruyn, Wets 2006). Emigrace z velmi chudých zemí se začíná zvyšovat, když se ekonomická situace v dané zemi zlepšuje. Občané země dostávají více informací o emigraci a zvyšují se jejich finanční možnosti pro přestěhování (Carling 2005: 2).

3 Metodologická část

3.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy

Cílem práce je pochopení skutečnosti, jak velkou a důležitou roli hrají remitence v plánování rodinného rozpočtu cirkulačních pracovních migrantů, jak jsou remitence rodinou vnímány a zda je cirkulační pracovní migrace pro migranty celorodinným fenoménem a strategií, nebo je to individuální rozhodnutí. První výzkumná otázka zní: *je příjem člena rodiny pracujícího v zahraničí klíčový pro rodinný rozpočet?* Tedy: *je migrant hlavním živitelem své rodiny?* Druhou výzkumnou otázkou je: *jaké faktory ovlivňují šance, že migrant někoho v původní zemi podporuje?*

Hypotézy:

1. Čím delší dobu migrant strávil v hostitelské zemi, tím jsou šance, že nebude zasílat remitence pravidelně, vyšší.
2. Nejčastěji zasílají remitence migranti ve věku 30-45 let.
3. Migranti se zaměstnáním, které nevyžaduje vysokou kvalifikaci, zasílají remitence častěji.

Během procesu vypracování této práce byla používána tzv. *mix metod*, což znamená mix kvantitativní a kvalitativní metody.

3.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek práce se skládá z rusky mluvících pracovních migrantů, kteří jsou občany Ruska, Ukrajiny nebo Běloruska⁴. Současně jsou různého věku a pohlaví. Výběr participantů pro obě metody sběru dat probíhal pomocí metody sněhové koule. Respondenti byli získáni prostřednictvím specifických skupin na sociálních sítích (Facebook a vk.com⁵) nebo přes vlastní

⁴ Používám tady termín „rusky mluvící“ kvůli tomu, že v Bělorusku je ruština jedním z úředních jazyků a na Ukrajině existuje určitý vliv ruského jazyka kvůli sovětské minulosti (ratinggroup.ua 2012). Navíc, celá naše komunikace probíhala v ruštině.

⁵ vk.com je sociální síť, která funguje podobně Facebooku. Je nejpoužívanější sociální sítí v Rusku. Používá se také na Ukrajině a v Bělorusku (marketingtechnews.net 2014).

známé, kteří jsou rusky mluvícími migranty v ČR - buď zde pracují nebo studují VŠ. Část respondentů pro dotazníkové šetření byla dotazována v místech, kde lze nalézt zahraniční pracovníky: turistická místa Prahy a Karlových Varů, obchody ruských nebo ukrajinských potravin, továrny města Plzně apod.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 57 respondentů, 26 bylo z Ukrajiny, 20 z Ruska, 11 z Běloruska. 36 respondentů odpovědělo, že trvale bydlí a pracuje na území ČR, 21 respondentů sem pravidelně dojíždí za prací. Zaměstnání 42 ze všech respondentů nepotřebuje vysokou kvalifikaci.

Co se týče kvalitativní části, v níž se snažíme rozšířit data do hloubky, participovali jenom migranti pracující v ČR cykličně v zaměstnáních, která nevyžadují vysokou kvalifikaci. Celkem se zúčastnilo 7 respondentů: 5 z nich pochází z Ukrajiny, 2 jsou původem z Ruska. Všichni jsou muži ve věkovém rozmezí 22-32 let. Čtyři z nich jsou ženatí a jeden z těchto čtyř má malé dítě (syn, 2,7 let). Dva z respondentů se předem zúčastnili dotazníkového šetření, s ostatními byl navázán kontakt až po provedení dotazníkového šetření.

3.3 Metody sběru a analýzy kvantitativních dat

K dosažení cíle práce byl použit mix kvantitativní a kvalitativní metody, tzv. smíšený výzkum. Smíšený výzkum lze definovat jako „(...) výzkum, ve kterém výzkumník shromažďuje a analyzuje data, integruje poznatky a shrnuje závěry pomocí kvalitativních a kvantitativních přístupů nebo metod v jedné studii (...)“ (Tashakkori, Creswell 2007: 2). V práci byla dodržována sekvenční vysvětlující strategie, která je charakteristická sběrem a analýzou kvantitativních dat a následujícím sběrem a analýzou kvalitativních dat (Creswell 1997: 24). V rámci sekvenční vysvětlující strategie je kvantitativní přehled spojen s kvalitativní případovou studií, prohlubující se ke konkrétnímu problému (Vargas-Silva 2012: 321). Během výzkumu byly použity metody dotazníkového šetření a polostrukturovaných rozhovorů.

Pro dotazníkové šetření byly použity dvě metody. Za prvé to byla forma internetového dotazníku, na který byl participantovi zaslán odkaz. Ten byl také zveřejněn ve specifických skupinách na sociálních sítích. Podoba dotazníku je uvedena v příloze č. 2. Internetový dotazník byl vytvořen pomocí služby Google Docs. Byl v ruském jazyce a zůstal aktivní od 14. 11. 2018 do 17. 01. 2019. Za druhé byli participanté dotazováni osobně pomocí vytištěných dotazníků. Face to face dotazování bylo provedeno s participanty, na které autorka neměla kontakt. Jednalo se o pracovníky turistických obchodů Prahy a Karlových Varů, obchodů ruských nebo ukrajinských potravin a pracovníky továren v Plzni.

3.3.1 Popis proměnných v kvantitativní analýze

Délka předchozího pobytu v České republice je zkoumána za pomoci pěti otázek „*Jak dlouho už jste v ČR?*“ Za kratší dobu je považována odpověď číslo 1 „Méně než rok“ a 2 „1-5 let“. Za delší dobu je považována odpověď číslo 3 „Více než 5 let“. Kratší a delší doba pobytu na území je rozdělena hranicí pěti let. Podle Cohena (2011: 105) remitence mají tendence růst do 5 let po příchodu do hostitelské země a klesat s časem stráveným v hostitelské zemi.

Pendlování migrantů je měřeno skrze 3. otázku „*Jaký čas trávíte v ČR?*“ Za pendlování považují odpověď číslo 2 „Pravidelně sem dojíždím za prací.“ Za pendlování nepovažují odpovědi číslo 1 „Bydlím a pracuji tady trvale (buď na dobu určitou nebo neurčitou).“ a 3 „Přijel jsem jednorázově.“

Typ zaměstnání migranta měříme skrze 4. otázku „*Jakou práci děláte?*“ Za práce, jež vyžadují speciální kvalifikaci, považujeme odpovědi číslo:

- 1 „Řídící pracovníci v různých oblastech“,
2. „Specialisté v oblastech vědy, statistiky, výroby, stavebnictví“
3. „Inženýři v různých oborech“
4. „Zdravotnictví“
5. „Sféra vzdělávání (předškolní, středoškolské, vysokoškolské)“

6. „Specialisté v oblastech financí, bankovníctví, marketingu, reklamy“
7. „IT specialisté“
8. „Jazykovědci, tlumočníci, překladatelé“,
9. „Výkonní umělci, pracovníci v oblasti umění a kultury, šéfkuchaři“.

Za práce nevyžadující speciální kvalifikaci považujeme odpovědi číslo:

10. „Kuchaři, cukráři“,
11. „Číšníci, servírky, barmani“,
12. „Kadeřníci, kosmetici“,
13. „Prodavači, pokladníci“,
14. „Řemeslníci a opraváři“,
15. „Obsluha strojů a zařízení, montéři“,
16. „Řidiči“,
17. „Úklid“,
18. „Hlídaní dětí“.

Zde také existuje možnost volné odpovědi. K tomuto rozdělení podle profesí jsem se inspirovala tabulkou klasifikace zaměstnání Českého statistického úřadu, v níž se uvádějí různé položky na pracovním trhu (ČSÚ 2018).

Význam remitencí pro domácnost migranta měříme skrze otázky 7 až 9.

7. otázka *„Jak často posíláte peníze domů?“* Velký význam remitencí přikládáme odpovědi číslo 1 *„Pravidelně, alespoň jednou za 6 měsíců nebo častěji“* a 2 *„Pravidelně, alespoň jednou za rok nebo častěji“*. Nižší význam pak odpovědi číslo 3 *„Příležitostně, jako dárky, příspěvky, dobrovolnou pomoc“* a 4 *„Příležitostně, jako pomoc na požádání“*.

8. otázka „*Kdo je iniciátorem zasilání peněz?*“ Velký význam remitencí - odpověď číslo 2 „Přijímající strana“. Nižší význam - odpověď číslo 1 „Já (zasílající strana)“.

9. otázka „*Komu posíláte peníze?*“. Velký význam remitencí - odpovědi číslo 1 „Bližší rodině (rodiče, děti atd.)“ a 2 „Širší rodině, příbuzným“. Nižší význam remitencí - odpověď číslo 3 „Organizacím, investování, rozvoj byznysu, charita v původní zemi“.

Pro analýzu dat získaných pomocí dotazníkového šetření jsem použila popisnou statistiku a kontingenční tabulky pro lepší přehled shromážděných údajů. V souvislosti s menším rozsahem dotazníku považuji zvolenou metodu analýzy za dostačující. Dotazníkové šetření v daném případě sloužilo k počátečnímu prozkoumání zvoleného tématu, hlavní metodou výzkumu však byly polostrukturované rozhovory.

3.4 Metody sběru a analýzy kvalitativních dat

Metodu polostrukturovaných rozhovorů jsem zvolila k prohloubení dat sebraných metodou dotazníkového šetření. Polostrukturovaný rozhovor považuji ke své práci za nejvhodnější, protože ten typ rozhovoru má jako návod seznam určitých otázek, což zajišťuje, že žádné téma nebude opomenuto (Hendl 2005: 174). Struktura rozhovorů je uvedena v příloze. Data sebraná během dotazníkového šetření ukázala, že pracovní migranti pendlující do ČR zasílají remittance častěji než migranti nacházející se na území ČR trvale. Proto jsme se během realizace rozhovorů zaměřili konkrétně na cyklické migranty. Rozhovory byly realizovány s cyklickými migranty, kteří pracují na území ČR různě dlouhou dobu na různých pozicích. Rozhovory trvaly v rozmezí 20 minut až 1 hodiny.

Rozhovory nahrané na diktafon byly přepsány a získaná data analyzována pomocí programu MAXQDA. Během analýzy dat byla použita metoda

otevřeného kódování. Na začátku byl znovu přečten každý přepsaný rozhovor a během čtení byly zhotoveny poznámky o možném významu promluvy respondentů. Pak došlo k zaměření se na opakující se témata, která byla dále označována barevnými kódy. Označená témata souvisela s dříve kladenými výzkumnými otázkami. Jednotlivým tématům byly přiděleny různé barvy pro lepší orientaci mezi nimi. V kontextu opakujících se témat jsme se zaměřili na srovnání odpovědí jednotlivých participantů.

3.5 Etické otázky a možná omezení studie

Za možné omezení studie lze považovat existující neochotu účastníků vyprávět o některých detailech tématu migrace a vlastních zkušenostech. Pracovní migranti, se kterými byl navázán kontakt, by také mohli odmítnout účast v kvalitativní části výzkumu z důvodu časové náročnosti, na což bychom měli být připraveni a dané rozhodnutí respektovat. Na druhou stranu komunikace s participanty nebyla omezena jazykovou bariérou, která je při provádění výzkumů týkajících se migrace častým negativním jevem.

Během zpracování daného výzkumu se autorka řídila etickým kódem Americké sociologické asociace (American Sociological Association 2008). Participantů studie si byli vědomi anonymity shromažďovaných údajů a souhlasili s jejich zpracováním. Před začátkem nahrávání rozhovorů byl pokaždé získán informovaný souhlas, účastníci byli informováni o podmínkách provádění výzkumu a souhlasili s nimi (Hendl 2005: 155).

4 Interpretace dat

Interpretace dat se skládá z analýzy dat získaných za pomoci použití mixu kvantitativní a kvalitativní metody. Analyzovaná data byla sebrána prostřednictvím dotazníkového šetření a polo-strukturovaných rozhovorů. Na začátku si představíme přehled dotazníkových zjištění, pak bude popsáno, co respondenti sdělili o svém rozhodnutí migrovat. Dále uvádíme informace týkající se remitencí a podpory rodiny a nakonec o migrantových plánech do budoucna.

4.1 Přehled dotazníkových zjištění

Během trvání dotazníkového šetření bylo sebráno celkem 57 odpovědí. Přes dvě třetiny (75 %) respondentů pobývalo na území ČR dobu kratší než 5 let. 37 % respondentů sem pravidelně dojíždí za prací, ostatní bydlí a pracují na území ČR trvale. Co se týče věku, drtivá většina respondentů se nacházela ve věku 18-29 let, menší část byla ve věku 30 až 44 let, pouze dva respondenti byli ve věku vyšším než 45 let. Přes dvě třetiny respondentů (74 %) pracuje na zaměstnáních vyžadujících speciální vysokou kvalifikaci. Přes polovina (53 %) respondentů alespoň občas posílá peníze do země původu, 43 % z nich to dělá pravidelně se stejnou frekvencí alespoň jednou ročně. Všichni dotazovaní respondenti prozradili, že jsou iniciátory posílání peněz, které posílají pouze blízkým příbuzným.

4.2 Rozhodnutí migrovat

Výzkumu se zúčastnili migranti, kteří patří ke skupině východních pracovních migrantů, jež tvoří nejpočetnější migrantskou skupinu v ČR (Popovová 2009: 11). Všichni pocházeli buď z Ruska, Ukrajiny či Běloruska. Lze říct, že daný výzkumný vzorek ilustruje možné důvody přestěhování se do ČR: relativní kulturní blízkost, geografická vzdálenost mezi původní a cílovou zemí, existující etnické diaspory (Drbohlav, Dzúrová 2007: 88). Jako nejzávažnější důvod migrace všichni dotazovaní uvedli ekonomické motivy.

Participantů pocházejí s ekonomicky slabších zemí s nižšími průměrnými příjmy (Drbohlav, Dzúrová 2007: 88) a hledali místo s lepší mzdou, aby zlepšili svou ekonomickou situaci.

Studie ukazují, že pokud má člověk známé v zahraničí, jeho šance migrovat se zvyšují, migrační rizika klesají a celý proces migrace pro ně může být relativně snadnější (Popovová 2009: 6-7). Prvním zjištěním bylo, že většina respondentů se poprvé dozvěděla o možnosti pracovní migrace do ČR (nebo vůbec do zahraničí) prostřednictvím svých známých, kteří již mají podobné zkušenosti. Pokud migrant neměl takové známé, pak pomocí internetu a sociálních sítí buď našel a kontaktoval takového člověka, nebo našel zprávu o něčí podobné zkušenosti (v textovém nebo video formátu). Tyto znalosti mu pomáhaly s rozhodováním o cestě a snižovaly jeho obavy. Zkušenosti jiných lidí (buďto vlastní známí nebo cizí lidé na internetu) byly vždy zmiňovány jako podpora a možnost dozvědět víc o pracovní migraci do konkrétní země (České republiky).

„Na internetu jsem viděl, že existuje možnost pracovat v České republice. (...) Začal jsem hledat info na internetu, sledovat různé stránky, veřejné záznamy Vkontakte, videa na YouTube. Napsal jsem pár lidem, ptal jsem se jich. Nakonec jsem se rozhodl, že je to dobrá příležitost a že to můžu zkusit.“ (Emil, Rusko)

Internet je také zmiňován jako prostředek pro hledání konkrétního zaměstnání či agentury, jejíž pomoci je možné využít. Agentury zabývající se pracovní migrací jsou častým prostředkem, jak se do cílové země dostat. Tyto agentury mohou nabízet volná pracovní místa a pomáhají shromažďovat dokumenty pro víza (Nekorjak 2006).

“Všechno bylo spontánně, poslal jsem žádost na webové stránky rabota.ua, za nějaký čas mi zavolali a nabídli práci na povolání do Česka.“ (Viktor, Ukrajina)

Vzhledem k tomu, že pracovní migrace do Polska je na Ukrajině relativně populárním jevem, někteří migranti z Ukrajiny nahlíží na práci v ČR jako na alternativu práce v Polsku.

„Jsem o tom přemýšlel – nejprve jsem chtěl do Polska, do Polska to nevyšlo, a pak se manželka setkala v nemocnici se ženou, která pomáhá s odesíláním lidí do zahraničí, tak jsem se sem dostal.“ (Vasilij, Ukrajina)

Ženatí respondenti zmiňovali, že se rozhodli cestovat po diskusi se svou partnerkou, případně s celou svou rodinou. Ostatní říkali, že rozhodnutí o pracovní migraci bylo jejich osobní a nikdo do toho nezasahoval.

„Rozhodl jsem se sám. Jsem velmi soběstačný. Většinou to říkám rodině až potom, když je to vyřešený“. (Viktor, Ukrajina)

Během rozhovoru s cyklickými migranty nebyly získány žádné informace o případech, kdy migruje cyklicky celá rodina. Na základě sebraných dat je nejčastějším případem zaslání jednoho člena rodiny, který pomůže ostatním, nebo individuální rozhodnutí migranta, který se snaží vydělat peníze pro své potřeby či plány.

4.3 Zasílání remitencí a podpora rodiny

Co se týče remitencí, podle dat získaných pomocí dotazníkového šetření bylo zjištěno, že častěji remitují cirkulační migranti než ti, kteří bydlí v ČR trvale. To uvádím v tabulce č. 1. Pendlující migranti často navštěvují svou původní zemi, vidí tam svou budoucnost a plánují se tam vrátit, žít a pracovat. Proto mají bližší vztahy se svou rodinou a právě kvůli těmto vztahům obvykle remitují častěji než dlouhodobí migranti (Zimmermann 2014: 9; Hugo 2009).

Tabulka 1 Zasilání remitencí podle délky pobytu na území ČR (N=57)

	míň než 1 rok	1-5 let	víc než 5 let
Ano (pravidelně, někdy nebo extrémně vzácně)	1,00	52,63	38,46
Ne, nikdy	0,00	47,37	61,54

Zdroj: vlastní data a výpočty

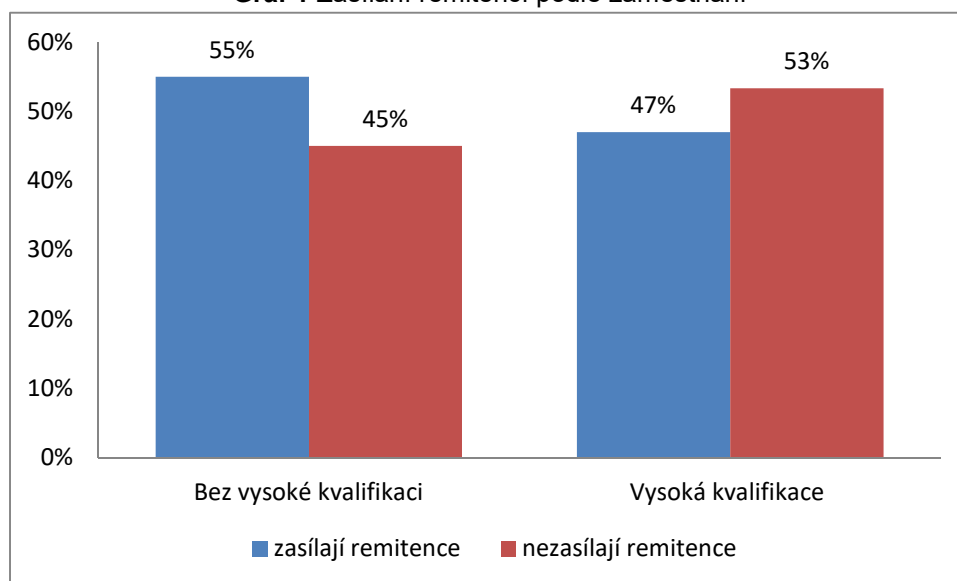
Remittance často klesají s časem, který migrant v zahraničí stráví, protože osobní vazby mezi migrantem a jeho rodinou slábnou. Cohen (2011: 105) stanovuje hranici 5 let, po níž migrant remituje s nižší frekvencí. V tabulce č. 2 je vidět, že úroveň remitencí výzkumného vzorku se snižuje po 5 letech v migraci.

Tabulka 2 Zasilání remitencí podle typu pobytu na území ČR (N=57)

	Bydlí a pracuje zde trvale (buď na určitou nebo neurčitou dobu)	Pravidelně sem dojíždí za prací
Ano (pravidelně, někdy nebo extrémně vzácně)	33,33	85,71
Ne, nikdy	66,67	14,29

Zdroj: vlastní data a výpočty

Leontiyeva, Tollarová (2010: 25) uvádí, že pracovníci se zaměstnáním, u kterého není vyžadována vysoká kvalifikace, paradoxně remitují častěji než pracovníci na vysokých pozicích. To potvrzují i autorkou sebraná data, která jsou zobrazena na grafu č. 1.

Graf 1 Zasilání remitencí podle zaměstnání

Zdroj: vlastní data a výpočty

Kromě kvalifikace, délky a typu pobytu se jako důležitý faktor projevila rodinný stav migranta. Na základě provedených rozhovorů lze usoudit, že migranti mající vlastní rodinu a děti se jí snaží podporovat ze zahraničí. Leontiyeva, Tollarová (2010: 20) píšou, že pokud má migrant ve své původní zemi alespoň jedno dítě, je výše jeho remitencí značně znásobená. V daném výzkumném vzorku ženatí respondenti (buď s dětmi nebo bez) remitovali pravidelně, na rozdíl od respondentů svobodných. Většina trvale podporovala své manželky/partnerky a s nižší frekvencí i blízké příbuzné.

Pravidelně remitující respondenti zmiňovali, že jsou většinou hlavním (ne však vždy jediným) zdrojem finančních prostředků pro domácnost. Plat, který dostávají v ČR, je větší než plat ostatních členů domácnosti, kteří pracují v původní zemi, takže jsou hlavními živiteli v rodině. Plat migrantů v ČR je často 3-5krát vyšší než na stejné pozici v jejich původní zemi (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav 2011: 386). Peníze, které rodině poskytují, slouží jako hlavní finanční podpora domácnosti k překonání nižší životní úrovně v původní zemi (Suro et al. 2002 in Cohen 2011: 105). Pokud migrant zasílá remittance a podporuje někoho v původní zemi, pak celá ekonomická strategie rodiny dostatečně silně závisí na získávaných penězích. Strategie rodiny se proto může spoléhat především na remittance.

Leontiyeva, Tollarová (Leontiyeva, Tollarová 2010: 29) píšou, že peněžní převody větší části remitujících pracovních migrantů v ČR jsou používány na každodenní potřeby. V mnoha případech by se rodina migranta bez posílaných peněz neobešla. Během rozhovorů participanti podporující svou rodinu v původní zemi často zmiňovali, že i doma byli jedním z hlavních živitelů domácnosti, takže teď zůstávají ve stejné pozici a jejich rodina by se bez jejich podpory neobešla.

Věkovou skupinou, která remitovala nejvíc, se stali migranti ve věkovém rozmezí 30 až 44 let, což je uvedeno v tabulce č. 3. Na to poukazují i studia,

podle nichž nejčastěji remitují migranti starší 30 let (Leontiyeva 2007 in Šolcová 2009: 13; Leontiyeva, Tollarová 2010: 15).

Tabulka 3 Zasilání remitencí podle věku migranta (N=57)

	Zasílá remitence	Nezasílá remitence
18-29	46,34	53,66
30-44	78,57	21,43
45 a víc	0	100

Zdroj: vlastní data a výpočty

Respondenti ve věkovém rozmezí 18-29 častěji odpovídali, že remitují příležitostně, zřídka nebo vůbec nikdy (ve srovnání s migranty starší věkové skupiny). Mladí a svobodní respondenti, kteří se zúčastnili rozhovorů, častěji uváděli, že šetří peníze pro své vlastní potřeby. Občas však byla zmíněna nestálá pomoc rodičům nebo jiným blízkým rodinným příslušníkům.

„Posílám peníze, ale není to tak, že každý měsíc striktně pošlu polovinu platu pryč. Nemám manželku, žádné děti, jsem naprosto volný ve svém letu, ale mám rodiče, mám sestru s malou neteří. A občas jim posílám něco, když potřebují pomoc.“ (Viktor, Ukrajina)

Migranti, kteří vlastní rodinu ještě nemají, jsou většinou mladí, takže mají relativně mladé rodiče, proto nemusí nutně podporovat někoho v původní zemi.

„Nejsem ženatý. Mám rodiče a mladší sestru, studuje na střední škole. (...) Takže je (svou rodinu) nepodporuji, rodiče stále pracují a ještě nepotřebují pomoc.“ (Alexandr, Rusko)

I přes to, že někteří z dotazovaných migrantů říkali, že nikdy neposílají peníze domů a šetří pouze na své potřeby, nelze říci, že nemají blízké vztahy se svou rodinou. Všichni migranti zmiňovali, že jsou připraveni pomoci své rodině a příbuzným v případě potřeby. Například Roman (Ukrajina), kterému je 22 let a šetřil jenom pro sebe a své plány, dal výpověď zaměstnavateli a odjel domů dva dny po našem rozhovoru. Byl nucen se vrátit kvůli rodinným okolnostem a nemohl zůstat stranou.

Poslané peníze byly ve všech případech převáděné pomocí oficiálních cest, nejčastěji převodem z české bankovní karty na bankovní kartu banky v původní zemi. Fyzicky přes hranice peníze žádný z respondentů nepřeváží. Co se týče remitencí v podobě věcí a dárků, nebyly zasílány, ale předávány osobně během návštěvy doma. Jak je zmíněno ve studii Tollarové, Rejškové (2009: 21), nejčastěji se darovali věci, které jsou v Čechách dostupnější a levnější.

Občas vozím dárky manželce, příbuzným. Vezmu si to s sebou, když jedu domů. Obvykle kupuju věci, které nemáme. Nebo to, co tady můžu koupit levněji. (Andrej, Rusko)

Ohledně typologie remitencí podle Carlinga (2005: 13) lze všechny remitence uvedené respondenty připsat buď k osobním vkladům a investicím, nebo k transferům peněz pro vlastní použití. Jiné typy uvedené nebyly.

4.4 Dojmy z práce v migraci a plány pro budoucnost

Každý z respondentů se vyjadřoval k času strávenému v Čechách pozitivně. Mnozí odpověděli, že jsou spokojenější s pracovními podmínkami a platem v ČR než na stejné pozici ve své původní zemi. Cohen (Cohen 2011: 105) uvádí, že zkušenosti každého migranta jsou jedinečné a odlišné od zkušeností ostatních. Tyto zkušenosti nahromaděné během pobytu v zahraničí se později stanou jedním z mnoha faktorů, které ovlivňují rozhodnutí migrujícího zůstat v cílové zemi, nebo se vrátit domů (Weber, Saarela 2018: 2). Avšak co se týče plánů do budoucna, nikdo z respondentů se nevyslovil o plánech zůstat v migraci na dlouhou dobu, každý z respondentů se chystal vrátit do své původní země. Weber a Saarela (2018: 2) uvádí, že na druhou stranu faktory jako jsou vyšší životní úroveň, lepší plat a uspokojivé pracovní podmínky mohou migrující přesvědčit, aby se v budoucnu znovu do hostitelské zemi vrátili.

Ohledně opakovaného příchodu do ČR se názory respondentů rozdělily. Zatímco někteří nepřemýšleli o takové perspektivě a odpověděli, že by se raději

usadili ve své původní zemi a pracovali tam, zbytek o takové možnosti přemýšlel a plánoval pracovat v ČR i v budoucnu. Wickramasekara (Wickramasekara 2011: 23-24) klade důraz na to, že cirkulační migrace není vždy migrantem preferovanou formou migrace, ale může být alternativou častěji preferované migrace trvalé, která však často není přístupná pracovníkům s nízkou kvalifikací. Taktéž uvádí, že nelze považovat řešení vrátit se domů přijaté na začátku migrace jako neměnní se. Někteří migranti mohou díky získaným zkušenostem časem změnit své rozhodnutí. Co se týče daného výzkumu, žádný respondent neprojevil přání zůstat v ČR natrvalo. Byly zmiňovány jenom další krátkodobé pracovní pobyty. Taktéž se někteří vyjádřili, že by po práci v ČR chtěli zkusit pracovat i v jiných zemích mimo svou původní (například v Německu, Polsku). To ukazuje, že pracovní migrace pro ně nepředstavuje způsob přestěhování se do ČR, ale především možnost výdělků, který může přinést větší peníze, než kdyby se podobné práci věnovali v rodné zemi.

5 Závěr

V dané práci jsme se zaměřili na téma cirkulační pracovní migrace v České republice a na vnímání remitencí migranty z některých zemí postsovětského prostoru (Ruska, Ukrajiny a Běloruska) a jejich rodinami. Výzkumu cílil na cirkulační migranty se zaměstnáním, které nevyžaduje vysokou kvalifikaci. Záměrem bylo zjistit, jak jsou zasílané remitence důležité pro plánování rodinného rozpočtu, a odhalit souvislost remitencí s rozhodovacími procesy v migraci. Na položené výzkumné otázky jsme se pokoušeli najít odpovědi pomocí mixu kvantitativních a kvalitativních metod. Zde je vhodné uvést, že autorkou sebraná data nelze generalizovat na celou populaci, a to kvůli nedostatečnému množství výzkumného vzorku.

Podle zjištění vidí migranti z výše uvedených zemí pracovní migraci v první řadě jako způsob zlepšení své finanční situace. Do ČR jsou přitahováni vyšší životní úrovní, lepšími platy a příznivějšími pracovními podmínkami. Výběr země pro migraci je v mnoha případech ovlivněn existujícími migračními sociálními sítěmi, jež byly vytvořeny migranty z bývalých sovětských zemí. Zdrojem informací o možnosti práce v České republice je často zkušenost jiných lidí. Může se jednat o vlastní známé, nebo jen příběhy lidí na internetu.

V některých případech migrant podporuje domácnost v původní zemi a regulárně „remituje“, v jiných pak může vydělávat peníze pro své potřeby a remitovat příležitostně nebo vůbec. Jako faktory ovlivňující zasílání remitencí se prokázaly délka a typ pobytu v ČR, typ zaměstnání, věk a rodinný stav. Cirkulační migranti remitují častěji než trvalí přistěhovalci. Výše remitencí má tendenci klesat s časem stráveným v migraci. Paradoxně častěji remitují pracovníci na pozicích nevyžadujících vysokou kvalifikaci. Nejvíce remitující věkovou skupinou se stali migranti ve věku 30-44 let. Co se týče rodinného stavu, prokázalo se, že migranti s rodinou mají tendence remitovat regulárně. Svobodní migranti buď remitence nikdy nezasílají, nebo je zasílají pouze

příležitostně. Mají také větší tendenci živit sebe sama a šetřit si prostředky pro své potřeby.

Pokud migrant živí rodinu v původní zemi, často se stává pro domácnost hlavním zdrojem finančních prostředků. Plat migranta v České republice je vyšší než v jeho původní zemi. V takovém případě se stává hlavním živitelem rodiny (nebo jím mohl být i již předtím, ale za jiných podmínek). Domácnost je tak silně závislá na prostředcích z remitencí, rodinná ekonomická strategie a rodinný rozpočet se opírají a spoléhají na finanční podporu migranta.

Podle mých zjištění migranti neuvažují o cirkulační migraci jako o způsobu, jak se přestěhovat do ČR natrvalo. Po pracovním pobytu se chystají vrátit domů. Někteří přemýšlí o možnosti pracovat v ČR nebo jiných státech EU i v budoucnosti, ale všichni uvedli, že se pak chtějí usadit v původní zemi. Cirkulační migrace pro ně není způsobem budoucí emigrace do ČR, ale především cestou ke zlepšení stávající finanční situace.

Dle odpovědí daného výzkumného vzorku se neobjevily informace o případech cirkulační migrace celých rodin. V případě cirkulační migrace je častěji v roli migranta pouze jeden člen rodiny, který buď pomáhá ostatním zůstávajícím v zemi původu, nebo vede svou vlastní finanční strategii.

Komunikace s respondenty nebyla zbytečně komplikovaná jazykovou bariérou, jak se často stává u výzkumů týkajících se tématu migrace. Avšak je vhodné zmínit, že se většina respondentů ve svém vyprávění nedostávala do detailů, rozhovor musel být udržován pomocí naváděcích otázek. Tento fakt lze spojit s neochotou mluvit o některých detailech vlastní migrační zkušenosti a s tím, že jsou migrace a peníze docela citlivými tématy.

Cirkulační migrace není v kontextu České republiky dostatečně prozkoumaným jevem. Ještě méně je prozkoumaná cirkulační pracovní migrace z postsovětského prostoru. Daná bakalářská práce poukazuje na příčiny a

faktory přitahující do České republiky cirkulační pracovní migranty. Popisuje jejich vnímání daného typu migrace a zasílaných remitencí. Tato práce by mohla být užitečná k dalšímu zkoumání daného tématu, které by dál rozvinulo poznatky týkající se cirkulační pracovní migrace v ČR.

6 Seznam použité literatury

6.1 Literatura

American Sociological Association, 2008. „Code of Ethics and Policies and Procedures of the ASA Committee on Professional Ethics“
<http://www.asanet.org/code-ethics>

Baršová, A., Barša, P., Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN: 80-210-3875-6.

Baštýř, I. a kol. Sociální důsledky vstupu České republiky do Evropské unie. 1 vyd. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 2005. 334 s. ISBN 80 – 210 – 3722 – 9.

Bruyn T., Wets J., 2006 „Remittances and development“
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/remittances/remittances_en.pdf

Carling, J., 2005. „Migrant remittances and development cooperation“
https://www.files.ethz.ch/isn/38111/2005_01_12_migrant_remittances_and_development_cooperation.pdf

Cohen, J. H., 2011. „Migration, Remittances, and Household Strategies“
https://www.jstor.org/stable/41287722?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

Creswell, J. W., 1997 Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. SAGE, 2014. 273 s. ISBN 1452226105, 9781452226101.

Drbohlav D., Dzúrová D., 2007 „“Where Are They Going?”: Immigrant Inclusion in the Czech Republic (A Case Study on Ukrainians, Vietnamese, and Armenians in Prague)“ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-2435.2007.00404.x>

Drbohlav, D., Janská, E., Šelepová, P., 2005 „Ukrajinská komunita v České republice (Výsledky dotazníkového šetření)“

http://cizinci.cz/repository/2277/file/ukrajinska_komunita.pdf

Duany, J., 2002 „Mobile Livelihoods: The Sociocultural Practices of Circular Migrants between Puerto Rico and the United States“

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1747-7379.2002.tb00085.x>

Hendl, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, s.r.o., 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

Horáková, M., 2014 „Výzkum rodin migrantů v ČR. Východiska a základní pojmy projektu. Návrh informačního systému o rodinách migrantů z třetích zemí“

http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Vyzkum_rodin_migrantu-CR.pdf

Hugo, G., 2009 „Cirkulační migrace a rozvoj: asijsko-tichomořská perspektiva“

https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/GHugo_CirkulacniMigrace.pdf

Leontiyeva, Y., Tollarová, B., 2010. „Results from a Survey of Foreigners' Incomes, Expenditures and Remittances. Main Findings Concerning Remittances“

<https://www.soc.cas.cz/publikace/results-survey-foreigners-incomes-expenditures-and-remittances-main-findings-concerning>

Leontiyeva, Y., Vávra, M., 2009 „Postoje k imigrantům“

<https://www.soc.cas.cz/publikace/postoje-k-imigrantum>

Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. „Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů“

<https://www.mvcr.cz/clanek/aktualni-zneni-zakona-c-326-1999-sb-o-pobytu-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-580539.aspx>

Mitchell, J.C., 1978. Wage Labour Mobility as Circulation: A Sociological Perspective. Paper presented to the International Seminar on the Cross Cultural Study of Circulation, East-West Centre, Honolulu, April.

Nekorjak, M., 2006 „Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky“ https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5522/4620

Organizace spojených národů, 2017. „International Migration Report 2017. Highlights“

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf

Popovová, M., 2009 „Pracovní migrace v České republice po vstupu do Evropské unie“ <https://www.vse.cz/se/53>

Pořízková, H. 2008 „Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace“ <https://anzdoc.com/analyza-zahranini-zamstnanosti-v-eske-republice-postaveni-ci.html>

Rejšková, T., Stojanov, R., Šolcová, P., Tollarová, B., 2009. „Remittance zasílané z České republiky a jejich rozvojový dopad. Studie“ <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/studie-remittance-zasilane-z-ceske-republiky-a-jejich-rozvojovy-dopad>

Stojanov, R., Novosák, J., 2008 „Migrace místo pomoci? Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje“ <https://mv.iir.cz/article/view/287>

Stojanov, R., Strielkowski, W., Drbohlav, D., 2011. „Pracovní migrace a remittance: současné trendy v době ekonomické krize“ https://www.researchgate.net/publication/268407929_PRACOVNI_MIGRACE_A_REMITENCE_SOUCASNE_TRENDY_V_Dobe_EKONOMICKE_KRIZE

Tashakkori, A., Creswell, J. W., 2007 „Editorial: The New Era of Mixed Methods“ https://www.researchgate.net/publication/240730448_Editorial_The_New_Era_of_Mixed_Methods

Vavrečková, J., Dobiášová, K., 2015 „Začlenění ruské komunity do většinové společnosti“

[http://cizinci.cz/repository/2576/file/Začlenění%20ruské%20komunity%20do%20většinové%20společnosti%20\(2015\).pdf](http://cizinci.cz/repository/2576/file/Začlenění%20ruské%20komunity%20do%20většinové%20společnosti%20(2015).pdf)

Vargas-Silva, C. Handbook of Research Methods in Migration. Edward Elgar Publishing Ltd, 2012. 608 s. ISBN-13: 978-1849803113.

Weber, R., Saarela, J., 2018 „Circular migration in a context of free mobility: Evidence from linked population register data from Finland and Sweden“

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/psp.2230>

Wickramasekara, P., 2011 „Circular Migration: A Triple Win or a Dead End“

<http://www.migration4development.org/sites/m4d.emakina-eu.net/files/no15-mar11-circular-migration-a-triple-win-or-a-dead-end.pdf>

World Bank, 2011. „Migration and Remittances: Top Countries“

<http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Top10.pdf>

World Bank, 2018. „Migration and Remittances. Recent Developments and Outlook“ <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29777>

Zimmermann, K. F., 2014 „Circular migration. Why restricting labor mobility can be counterproductive“ <https://wol.iza.org/uploads/articles/1/pdfs/circular-migration.pdf>

6.2 Internetové zdroje

Webové stránky Českého statistického úřadu [14. 04. 2019]

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CIZ04&z=T&f=TABULKA&katalog=31032&c=v23~2_RP2017_MP12DP31#w=

Webové stránky Českého statistického úřadu [14. 04. 2019]

<https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

Webové stránky Českého statistického úřadu [16. 04. 2019]

https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_zamestnani_cz_isco-

Webové stránky demografie.info [26. 04. 2018]
http://www.demografie.info/?cz_migrace_obecne

Webové stránky marketingtechnews.net [cit. 23. 12. 2018]
<https://www.marketingtechnews.net/news/2014/apr/23/what-is-vk-your-guide-to-russias-largest-social-network/>

Webové stránky migraceonline.cz [26. 04. 2018] <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/cirkulacni-migrace-a-rozvoj-asijsko-tichomorska-perspektiva>

Webové stránky migrationpolicy.org [cit. 25. 01. 2019]
<https://www.migrationpolicy.org/article/transnational-migrants-when-home-means-more-one-country>

Webové stránky Organizace spojených národů [cit. 26. 04. 2018]
<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>

Webové stránky ratinggroup.ua „The language question, the results of recent research in 2012“ [online]. Rating, 2012-05-25, [cit. 2018-09-05]. Dostupné z http://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/yazykovoy_vopros_rezultaty_posledni_h_issledovaniy_2012.html

7 Resumé

The topic of this bachelor thesis is circular labor migration and remittance perception of migrants from several countries of post-Soviet space (Russia, Ukraine and Belarus) and their families. The aim of this work was to find out how remittances affect the planning of family budgets of migrant labor migrants, how remittances are perceived by their families and whether circular labor migration is a whole-family phenomenon and strategy for migrants or it is an individual decision. The theoretical part of the thesis describes the concepts of labor migration in the context of the Czech Republic, circular migration and remittances. The empirical part uses mixed research, which means a mix of quantitative and qualitative methods. The tool for quantitative data collection is a questionnaire survey among labor migrants in the Czech Republic carried out by means of an internet questionnaire and the face to face method. Qualitative data are collected through semi-structured interviews conducted between circular labor migrants with jobs not requiring high qualifications.

The main finding of the research is that migrants from chosen countries see labor migration as a way to improve their financial situation. Circulation migrants are more likely to remit than permanent immigrants. The amount of remittances tends to decline with the time spent in migration. Paradoxically, workers in non-high-skilled positions are more likely to remit. As far as marital status is concerned, migrants with their own families are more likely to remit because they support the family in their country of origin. If a migrant supports the family in the original country, the family economic strategy and the family budget rely on the financial support of the migrant. According to the findings, migrants do not consider circular migration as a way to move to the Czech Republic permanently. For them, circular migration is not a way of future emigration to the Czech Republic, but a way to improve their financial situation.

This bachelor thesis could be useful for further research of the topic of circular labor migration in the Czech Republic, which is not well studied by now.

8 Přílohy

Příloha č. 1 – Forma polostrukturovaných rozhovorů

Probíraná témata	Příklady otázek
Osobní údaje	Jste ženatý/vdaná? Máte děti? Odkud pocházíte?
Rozhodnutí o migraci	Odkud jste se dozvěděl/a o možnosti jet za prací do České republiky? Rozhodl/a jste to sám/a, nebo jste se poradil/a s rodinou? Proč jste se rozhodl/a migrovat za prací, co Vás nutilo?
Pracovní zkušenost v ČR	Jaké máte v ČR zaměstnání? Jsou podle Vás pracovní podmínky v ČR lepší než ve Vaší zemi?
Zasílání remitencí	Posíláte peníze do země původu? Jak jsou Vaše remitence využívány? Mohla by se vaše rodina odejít bez Vaší podpory? Jakým způsobem posíláte peníze?
Vazby na rodinu, domov	Posíláte do země původu dárky (věci)? Máte tady v ČR kontakty se svými krajany? Kdy se plánujete vrátit domů? Plánujete v budoucnosti ještě pracovat v ČR?

Příloha č. 2 – Podoba dotazníku

1. Z jakého jste státu?
 1. Ukrajina
 2. Rusko
 3. Bělorusko
2. Kolik je Vám let?
 1. 18-29
 2. 30-44
 3. 45 a více
3. Jaký čas trávíte v ČR?
 1. Bydlím a pracuju tady trvale (buď na dobu určitou nebo neurčitou)
 2. Pravidelně sem dojíždím za prací
 3. Přijel(a) jsem jednorázově
4. Jakou práci děláte?
 1. Řídící pracovníci v různých oblastech
 2. Specialisté v oblastech vědy, statistiky, výroby, stavebnictví
 3. Inženýři v různých oborech
 4. Zdravotnictví
 5. Sféra vzdělávání (předškolní, středoškolské, vysokoškolské)
 6. Specialisté v oblastech financí, bankovníctví, marketingu, reklamy
 7. IT specialisté
 8. Jazykovědci, tlumočníci, překladatelé
 9. Výkonní umělci, pracovníci v oblasti umění a kultury, šéfkuchaři
 10. Kuchaři, cukráři
 11. Číšníci, servírky, barmani
 12. Kadeřníci, kosmetici
 13. Prodavači, pokladníci
 14. Řemeslníci a opraváři
 15. Obsluha strojů a zařízení, montéři
 16. Řidiči
 17. Úklid
 18. Hlídaní dětí
 19. Jiné, napište svou variantu
5. Jak dlouho už jste v ČR?
 1. Méně než rok
 2. 1-5 let
 3. Více než 5 let

6. Posíláte peníze domů?
 1. Ano
 2. Ne
7. Jak často posíláte domů peníze?
 1. Pravidelně, alespoň jednou za 6 měsíců nebo častěji
 2. Pravidelně, alespoň jednou za rok nebo častěji
 3. Příležitostně - jako dárky, příspěvky, dobrovolnou pomoc
 4. Příležitostně - jako pomoc na požádání
8. Kdo je iniciátorem zasílání peněz?
 1. Já (zasílající strana)
 2. Přijímající strana
9. Komu posíláte peníze?
 1. Bližší rodině (rodiče, děti atd.)
 2. Širší rodině, příbuzným
 3. Organizacím, investování, rozvoj businessu, charita v původní zemi